

HEMŞİRELERİN OBEZ HASTALARA KARŞI ÖN YARGI DURUMLARININ İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF PREJUDICES OF NURSES AGAINST OBESE PATIENTS

Nurdan ÇAVUŞ ÇAPAR¹, Dilay HACIDURSUNOĞLU ERBAŞ², Betül İLBEY KOÇ²

¹ Fatih Sultan Mehmet Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul, Türkiye

² Sancaktepe Şehit Prof. Dr. İlhan Varank Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul, Türkiye

ÖZET

Amaç: Bu çalışma hemşirelerin obez hastalara karşı ön yargı durumlarını ve bunu etkileyen faktörleri inceleme amacı ile yapıldı.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı ve kesitsel tipteki bu araştırma bir eğitim ve araştırma hastanesinde obez hastalara bakım veren 179 hemşire ile yürütüldü. Veriler araştırmacılar tarafından oluşturulan Hemşire Tanılama Formu ve GAMS-27 Obezite Önyargı Ölçeği kullanılarak toplandı. Verilerin analizinde SPSS 26.0 istatistik paket programı kullanıldı.

Bulgular: Hemşirelerin GAMS-27 Obezite Önyargı Ölçeği'nden aldıkları ölçek puan ortalaması 87.24 ± 12.30 ve Cronbach alfa değeri 0.812 olarak belirlendi. Çalışmaya katılan hemşirelerin yaş ortalaması 33.47 ± 7.07 , %69,2'sinin kadın, %59,2'sinin normal kilolu olduğu belirlendi. Ayrıca %77,6'sının obez hastaya bakım verme ile ilgili eğitim almadığı, %63,1'inin obez hastaya bakım verdiği ve %57,5'inin obez hastaya bakım vermekten memnun olduğu belirlendi. Hemşirelerin cinsiyet, beden kitle indeksi, obez hastaya bakım verme ile ilgili eğitim alma durumu ve obez hastaya bakım verme durumunun obezite ön yargısını etkilemediği belirlendi ($p > 0,05$). Obez hastaya bakım vermekten memnun olmayan hemşirelerin obez hastalara karşı daha ön yargılı oldukları belirlendi ($p = 0,004$).

Sonuç: Çalışmaya katılan hemşirelerin obez hastalara bakım verme konusunda ön yargılı oldukları ve obez hastaya bakım vermekten memnun olmayanların daha ön yargılı oldukları belirlendi.

Anahtar kelimeler: Hemşire, Obezite, Ön yargı

ABSTRACT

Objective: This study was conducted to examine the prejudices of nurses towards obese patients and the factors affecting it.

Materials and Methods: This descriptive and cross-sectional study was conducted with 179 nurses caring for obese patients in a training and research hospital. Data were collected using the Nurse Identification Form and the GAMS-27 Obesity Bias Scale created by the researchers. SPSS 26.0 statistical package program was used in the analysis of the data.

Results: The mean score of the nurses from the GAMS-27 Obesity Bias Scale was 87.24 ± 12.30 and the Cronbach alpha value was 0.812. It was determined that the mean age of the nurses participating in the study was 33.47 ± 7.07 , 69.2% were female and 59.2% were normal weight. In addition, it was determined that 77.6% of them did not receive training on caring for obese patients, 63.1% gave care to obese patients and 57.5% were satisfied with providing care to obese patients. It was determined that the gender, body mass index, education status of the nurses about caring for the obese patient and the status of caring for the obese patient did not affect the obesity bias ($p > 0.05$). It was determined that nurses who were not satisfied with caring for obese patients were more biased towards obese patients ($p = 0.004$).

Conclusion: It was determined that the nurses participating in the study were biased about giving care to obese patients and those who were not satisfied with giving care to obese patients were more biased.

Keywords: Nurse, Obesity, Prejudice

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Dilay HACIDURSUNOĞLU ERBAŞ, PhD Sancaktepe Şehit Prof. Dr. İlhan Varank Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul, Türkiye. E-mail: dhacidursunoglu@gmail.com

Bu makaleye atıf yapmak için / Cite this article: Çavuş Çapar N., Hacidursunoğlu Erbaş D., İlbey Koç B. (2023). Hemşirelerin Obez Hastalara Karşı Ön Yargı Durumlarının İncelenmesi. *Gevher Nesibe Journal of Medical & Health Sciences*, 8(Özel Sayı), 840-845. <http://doi.org/10.5281/zenodo.8404353>

GİRİŞ

Obezite büyük grupları etkileyen önemli bir halk sağlığı sorunudur. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) obeziteyi “sağlığı bozacak ölçüde vücutta aşırı yağ birikmesi” olarak tanımlanmaktadır. Yetişkinler için DSÖ aşırı kilo ve obeziteyi 30’a eşit veya daha büyük bir BKİ şeklinde tanımlamaktadır (WHO, 2021).

Dünya çapında obezite prevalansının 1975’ten sonra üç katına çıktığı, 2020’ de beş yaşın altındaki 39 milyon çocuğun aşırı kilolu veya obez olduğu belirtilmektedir (WHO, 2021). Ülkemizde 15 yaş ve üstü obez bireylerin oranının 2019 yılında %21,1 iken, 2022 yılında %20,2 olduğu belirtilmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2023). Yüksek BKİ kardiyovasküler hastalıklar, kas iskelet sistemi hastalıkları gibi bulaşıcı olmayan hastalıklar için önemli bir risk faktörüdür. Bu hastalıkların obez hastada olması komplikasyon gelişme riskini artırır (WHO, 2021). Dolayısı ile obez bireyler yaşadıkları sağlık sorunları nedeni ile hastanelere daha fazla başvurmaktadırlar.

Obezitenin tıbbi etkilerine önem verilmesine rağmen, obez bireylerin damgalama, ön yargı ve ayrımcılık sonucunda yaşadıkları olumsuz sonuçlar genellikle göz ardı edilmektedir. Obez bireylere karşı geliştirilen ön yargılar, obez bireyler üzerinde olumsuz bir etki oluşturmakta ve tedavi başarısını etkilemektedir (Merdol, 2019). Obezite ön yargısının en yaygın görüldüğü ortam sağlık hizmeti ortamıdır ve bu durum obez bireylerin sağlık hizmetinden kaçınmalarına, tedavilerini aksatmalarına/geciktirmelerine neden olmaktadır (Altun ve Ercan, 2016; Merdol, 2019). Obez bireyler, tedavi olurken kendilerine ön yargılı davranılması nedeniyle genellikle tedaviye devam etmeyi istemediklerini belirtmektedirler (Merdol, 2019).

Hastaların bakım ve tedavisinde önemli rol oynayan hemşirelerin obez hastalara karşı ön yargı durumlarının belirlenmesinin ve bu ön yargı durumunu etkileyen değişkenlerin bilinmesinin hastaneye başvuran obez hastaların kaliteli bakım alabilmesi için önemli birer faktör olduğunu düşünmekteyiz. Obez hastalara karşı ön yargılı mıyım? Bu sorunun yanıtının bilinmesi obez bireylerle her alanda karşılaşan hemşirelerin bu hastaları yargılamadan bakım vermesini sağlayacak, hemşirelerin konu ile ilgili farkındalığını arttırarak bakım kalitesinin yükselmesine olanak sağlayacaktır. Bu çalışmanın amacı, hemşirelerin obez hastalara karşı ön yargı durumlarını ve bunu etkileyen faktörleri incelemektir.

Araştırma soruları:

- Hemşirelerin obez hastalara karşı ön yargı durumları nedir?
- Hemşirelerin obez hastalara karşı ön yargı durumlarını etkileyen faktörler nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın türü ve zamanı

Kesitsel ve tanımlayıcı tipte yapılan bu araştırma Mart 2022- Mayıs 2022 tarihleri arasında yürütüldü.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, bir eğitim ve araştırma hastanesinde obez hastalara bakım veren 209 hemşire oluştururken, örnekleme çalışmaya katılmayı kabul eden ve ulaşılabilen 179 hemşire oluşturdu.

Dahil Edilme Kriterleri

Araştırmaya obez hastalara bakım veren ve gönüllü olarak çalışmaya katılan hemşireler dahil edildi.

Veri Toplama Yöntemi ve Araçları

Veriler araştırmacılar tarafından oluşturulan Hemşire Tanılama Formu ve GAMS-27 Obezite Önyargı Ölçeği (GAMS-27 OÖÖ) kullanılarak yüz yüze toplandı.

Hemşire Tanılama formu; araştırmacılar tarafından literatür taraması ile elde edilen bilgiler doğrultusunda oluşturulmuş hemşirelerin cinsiyet, yaş, kilo, boy, obez hastaya bakım verme ile ilgili eğitim alma durumu, obez hastaya bakım verme durumu ve obez hastaya bakım vermekten memnun olma durumu sorulardan oluşmaktadır.

GAMS-27 Obezite Önyargı Ölçeği; Ercan, Akcil Ok, Kızıltan ve Altun (2021) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 27 maddeden oluşmakta olup; her bir ölçek maddesi “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde derecelendirilmiştir. Tüm maddelere verilen yanıtlar toplanarak, GAMS-27 OÖÖ toplam puanı elde edilmektedir. GAMS-27 Obezite Önyargı Ölçeği’ nden en düşük 27 ve en yüksek 135 puan alınmaktadır. Toplam ölçek puanının azalması bireylerin obeziteye karşı ön yargısız olduğunu, puanın artması ise ön yargılı olduğunu göstermektedir (Ercan ve ark, 2021).

İstatistiksel Analiz

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programı kullanıldı. Sürekli değişkenlerin verileri ortalama±standart sapma veya medyan (25-75. persentil) olarak sunuldu.

Normallik varsayımları Kolmogorov-Smirnov testi ile incelendi ve verilerin normal dağılmadığı görüldü ($p<0,05$). Bu nedenle bağımsız iki grup karşılaştırmaları Mann Whitney U testi, ikiden fazla grup karşılaştırmalarında ise Kruskal Wallis Varyans Analizi kullanıldı. Tüm verilerin analizlerinde anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak kabul edildi.

Etik Yönü

Araştırmanın etik kurul izni 27.01.2022 tarihinde Sağlık Bilimleri Üniversitesi Fatih Sultan Mehmet Eğitim ve Araştırma Hastanesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu FSM EAH- KAEK 2022/24 sayılı karar ile alındı. Araştırmaya başlamadan önce her bir katılımcıya araştırmanın amacı anlatıldı ve onamları alındı. GAMS-27 OÖÖ kullanımı için ölçek sahibinden izin alındı.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın örneklemini sadece bir hastanede çalışan hemşirelerin oluşturması araştırmanın sınırlılığı olarak kabul edildi.

BULGULAR

Hemşirelerin GAMS-27 OÖÖ'nden aldıkları puanlar 32 ile 122 arasında olup toplam ölçek puan ortalaması $87,24\pm 12,30$ ve Cronbach alfa değeri 0,812 olarak belirlendi (Tablo 1).

Tablo 1. GAMS-27 Obezite Önyargı Ölçeği Cronbach Alfa Değeri, Min-Max Puanlar İle Ölçek Toplam Puan Ortalaması

	Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items	Mean Standard deviation	±	Median (min-max)	Percentiles		
							25	50	75
GAMS-27 OÖÖ	,847	,812	27	87,24	±12,30	87,0 (32-122)	80,00	87,00	95,00

Çalışmaya katılan hemşirelerin yaş ortalaması $33,47\pm 7,07$ idi. Katılımcıların %69,2'sinin kadın ve %59,2'sinin normal kilolu olduğu belirlendi. Ayrıca %77,6'sının obez hastaya bakım verme ile ilgili eğitim almadığı, %63,1'inin obez hastaya bakım verdiği ve %57,5'inin obez hastaya bakım vermekten memnun olduğu belirlendi (Tablo 2).

Tablo 2. Hemşirelerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre GAMS-27 Obezite Önyargı Ölçeği Puanları ve Dağılımları

Özellikler	n (%)	Obezite Önyargı Ölçeği					Test değeri Z/x ²	p
		OÖÖ toplam puanı	Median (min-max)	25	50	75		
Cinsiyet								
Kadın	124 (69,2)	88,42	87,0 (35-122)	79,25	87,00	94,00	Z=-0,615*	0,539
Erkek	55 (30,7)	93,57	87,0 (32-113)	80,00	87,00	97,00		
BKİ								
Normal	106 (59,2)	90,97	87,0 (64-122)	80,00	87,00	94,00	x ² =4,115**	0,128
Kilolu	64 (35,7)	93,15	88,5 (35-113)	79,25	88,50	96,75		
Tip 1 obez	9 (5,2)	56,17	79,0 (32-94)	59,00	79,00	87,50		
Obez hastaya bakım verme ile ilgili eğitim alma durumu								
Evet	40 (22,3)	79,81	86,0 (32-105)	80,00	86,00	91,50	Z=-1,412*	0,158
Hayır	139 (77,6)	92,93	88,0 (35-122)	80,00	88,00	96,00		
Obez hastaya bakım verme durumu								
Evet	113 (63,1)	89,40	87,0 (32-122)	80,00	87,00	94,00	Z=-,203*	0,839
Hayır	66 (36,8)	91,03	88,0 (41-108)	79,75	88,00	96,25		
Obez hastaya bakım vermekten memnun olma durumu								
Evet	103 (57,5)	80,53	86,0 (32-106)	78,00	86,00	93,00	Z=-2,847*	0,004
Hayır	76 (42,4)	102,83	90,5 (41-122)	81,00	90,50	98,75		

*Mann Whitney U Testi (MWU), ** Kruskal Wallis Varyans Analizi (KW)

Tablo 2 incelendiğinde hemşirelerin cinsiyet, BKİ, obez hastaya bakım verme ile ilgili eğitim alma durumu ve obez hastaya bakım verme durumunun GAMS-27 OÖÖ'nden aldıkları puanı etkilemediği belirlendi ($p>0,05$). Obez hastaya bakım vermekten memnun olmayan hemşirelerin olanlara göre ölçekten daha fazla puan aldıkları, GAMS-27 OÖÖ puanı ile obez hastaya bakım vermekten memnun olma durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlendi ($p=0,004$).

TARTIŞMA

Hemşirelerin obez hastalara karşı ön yargı durumlarını ve bunu etkileyen faktörleri incelemek amacı ile yapılan bu çalışmanın bulguları bu başlık altında tartışıldı.

Bu çalışmada, hemşirelerin GAMS-27 OÖÖ puan ortalaması $87,24\pm 12,30$ olarak bulundu (Tablo 1). Yapılan benzer çalışmalarda, GAMS-27 OÖÖ puan ortalamalarını Işık ve ark. $73,4\pm 10,2$; Sert ve ark. $78,55\pm 10,20$ ve Aydın ve ark. $79,57\pm 10,30$ olarak bulmuş olup (Aydın ve ark, 2020; Işık ve ark, 2019; Sert ve ark, 2016), sonuçlar bu çalışma sonuçlarıyla benzerdir. Araştırmamıza katılan hemşirelerin obez hastalara karşı ön yargılı olduğu belirlendi. Uluslararası ve ulusal literatürde obez hastalara karşı sağlık çalışanlarının çoğunlukla olumsuz tutum sergiledikleri ve ön yargılı olduğunu gösteren farklı çalışmalar da mevcuttur (Altun Uğraş ve ark, 2017; Buxton ve Snethen, 2013; Jones ve Forhan, 2021; Lawrence ve ark, 2021; Mold ve Forbes, 2013; Ward-Smith ve Peterson, 2016). Literatürde de belirtildiği gibi obez hastalara bakım verirken yaşanan; ekipmana erişim sorunları, ergonomi sorunları, hastaya pozisyon verirken veya mobilize ederken yaşanan fiziksel güçlükler gibi nedenlerle (Robstad ve ark, 2017; Tanneberger ve Ciupitu-Plath, 2018; Usta ve Akyolcu, 2014; Yıldız ve Karagözoğlu, 2022) bu araştırmadaki hemşirelerin obez hastalara karşı ön yargılı oldukları düşünülmüştür. Buna karşın hemşirelerin obez hastalara karşı nispeten daha olumlu görüşlere ve tutumlara sahip olduklarını gösteren çalışmalar da mevcuttur (Wang ve ark, 2016; Robstad ve ark, 2017).

Bu çalışmada hemşirelerin sahip olduğu cinsiyet ve BKİ'lerinin obezite ön yargısını etkilemediği belirlendi (Tablo 2). Yapılan farklı çalışmalarda bu çalışma verilerine benzer olarak cinsiyet (Bellikci Koyu ve ark, 2020; Işık ve ark, 2019), BKİ (Aydın ve ark, 2020) obeziteye karşı ön yargılı olma durumunu etkilemediği saptanırken bazı çalışmalarda ise BKİ (Bellikci Koyu ve ark, 2020; Işık ve ark, 2019) obeziteye karşı ön yargılı olma durumunu etkilediği saptanmıştır. Bu farklılıklar bireylerin kendi beden algılarının farklı olmasından ve çalışmaların farklı örneklemelerde yapılmasından kaynaklanabilir.

Mevcut çalışmada obez hastaya bakım verme ile ilgili eğitim almayan hemşirelerin obezite ön yargı ölçek puanı alanlara göre daha yüksek bulunurken, obez hastaya bakım verme ile ilgili eğitim alma durumunun obezite ön yargısını etkilemediği belirlendi (Tablo 2). Benzer şekilde Işık ve ark. yaptıkları çalışmada obezite konusunda eğitim alan hemşirelerin daha az ön yargılı olduğu belirlenmiştir (Işık ve ark, 2019). Bu kapsamda obez hastaya bakım vermekten kaçınma ve dolayısı ile bakımdaki aksaklıkların ve bakım kalitesinin azalması durumlarının önlenmesi, obezite ön yargısının azaltılması için hemşirelerin obez hastaya bakım verme konusunda eğitim alması önemli bir konudur.

Bu çalışmada obez hastaya bakım vermeyen hemşirelerin obezite ön yargı ölçek puanı bakım verenlere göre daha yüksek bulunurken, obez hastaya bakım vermenin obezite ön yargısını etkilemediği belirlendi (Tablo 2). Bununla beraber obez hastaya bakım vermekten memnun olmayan hemşirelerin olanlara göre daha ön yargılı olduğu belirlendi (Tablo 2). Literatürde yoğun bakım hemşirelerinin obez yoğun bakım hastalarına bakım verme deneyimlerinin incelendiği bir çalışmada hemşireler bu hastalarla ilgilenirken kararsız duygular yaşadıklarını, tüm hastalara iyi ve eşit bakım sağlamaya çalışırken aynı zamanda obez hastalara karşı bu hastalara bakım verirken daha fazla insan gücüne ihtiyaç olması, bakımda kullanılacak ekipman eksikliği yaşanması gibi nedenlerle olumsuz inanç ve tutumlar sergiledikleri belirlenmiştir (Robstad ve ark, 2017). Çalışmamıza katılan hemşirelerin obez hastalara benzer nedenlerle bakım vermekten memnun olmadıkları ve bu nedenle ön yargılı oldukları düşünülmektedir.

SONUÇ

Bu araştırma, hemşirelerin obez hastalara karşı ön yargılı olduğunu ve obez hastaya bakım vermekten memnun olmanın obezite ön yargısında önemli olduğunu ortaya koydu. Bu durumun nedenleri arasında sağlık bakım alanında bu hastalara bakım verirken yaşanan ekipman ve insan gücü eksikliği yer almaktadır. Bu kapsamda sağlık bakım alanlarında obez hastanın bakımı sırasında gerekli olan ekipman

- WHO. (2021). Obesity and overweight. Erişim Adresi. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/obesity-and-overweight> Erişim Tarihi: 01.7.2023
- Yıldız, E., Karagözoğlu, Ş. (2022). Nurses' perspective on obese patients and their care. Journal of Health Sciences Institute. 7(1):17-23.